

УДК 378.14

**ПЕДАГОГІЧНА ДЕОНТОЛОГІЯ ЯК КОМПОНЕНТ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Акімова О.М.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

У статті проаналізовані основні аспекти інклюзивної освіти під час підготовки майбутніх учителів початкових класів. Визначені завдання інклюзивної освіти для вчителя початкової школи, суть та принципи педагогічної деонтології як компоненту інклюзивної освіти під час професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне середовище, інклюзія, вчитель початкової школи, діти з особливими потребами, педагогічна деонтологія.

**ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕОНТОЛОГИЯ КАК КОМПОНЕНТ
ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ БУДУЩИХ
УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

Акімова Е.М.

В статье проанализированы основные аспекты инклюзивного образования при подготовке будущих учителей начальных классов. Определены задачи инклюзивного образования для учителя начальной школы, сущность и принципы педагогической деонтологии как компонента инклюзивного образования во время профессионально-педагогической подготовки будущих учителей начальной школы.

Ключевые слова: инклюзивное образование, инклюзивная среда, инклюзия, учитель начальной школы, дети с особыми потребностями, педагогическая деонтология.

TEACHING ETHICS AS A COMPONENT OF INCLUSIVE EDUCATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Akimova H.

Modern educational space, due to the reform of education at all levels requires a review of the requirements for the professional training of specialists. Increasingly in the educational environment, we meet with the concepts of «inclusion» and «inclusive environment», «inclusive education» and «children with special needs», and the like. Most often these terms are used for all areas of correctional and social work, but the current state of education requires the active development and implementation of the principles of inclusive education and to the training of future primary school teachers. Inclusive education has the purpose of providing educational services system, which is based on the principle of ensuring the fundamental right of children to education and the right to learn in a residence that provides training in educational institutions on an equal basis with other children, regardless of the mental and physical health. Inclusive environment allows for the creation of conditions for the adaptation of society to accept people with special needs. These identical concepts are intended a different result, what you should see as the challenges of the modern elementary school teacher. logical is the inclusion in the training of future primary school teachers teaching deontology, as a component of inclusive education, which will accelerate the training of future professionals to work in inclusive educational environment. So, deontology aspect, as an educational obligation applies to every sphere of life of the child. The essence of the concept of «teaching ethics» is understood as the implementation of the principle of complementarity in education that makes it possible to improve the level of professional and pedagogical training of future primary school teachers.

Key words: inclusive education, inclusive environment, inclusion, teacher of elementary school, children with special needs, pedagogical ethics.

Сучасний освітній простір, обумовлений реформуванням системи освіти на всіх її ланках вимагає перегляд вимог до фахової підготовки

спеціалістів. Особливої уваги набуває проблема підготовки педагогічних кадрів до інклюзивної освіти, які в майбутньому зможуть створити рівні умови при отриманні освітніх послуг всіх дітей без винятку, незалежно від їх рівня фізичного, психічного, розумового розвитку.

Виходячи з вище зазначеного, постає проблема визначення завдань інклюзивної освіти та педагогічної деонтології, як її компоненту під час підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Мета – уточнити суть, визначити основні завдання інклюзивної освіти майбутнього вчителя початкової школи, охарактеризувати основні засади педагогічної деонтології як компоненту інклюзивної освіти під час професійно підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Перед автором постали такі задачі:

1. Уточнити суть понять «інклюзивна освіта» та «інклюзивне середовище» для майбутніх вчителів початкової школи.

2. Визначити основні завдання інклюзивної освіти майбутнього вчителя початкової школи.

3. Визначити суть педагогічної деонтології як компоненту інклюзивної освіти майбутніх учителів початкових класів.

Все частіше в освітньому середовищі ми зустрічаємось з поняттями «інклюзія», «інклюзивне середовище», «інклюзивна освіта», «діти з особливими потребами», тощо. Найчастіше ці терміни використовуються для всіх напрямів корекційної та соціальної роботи, але сучасний стан освіти вимагає активного опанування та впровадження засад інклюзивної освіти і в підготовку майбутніх учителів початкової школи.

В Україні приділяється значена увага проблемам втілення засад інклюзивної освіти в життя. Так, науковці А. Колупаєва, В. Синьов, В. Боднар, К. Островська та інші висвітлюють в своїх працях загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти; шляхи реформування загальноосвітньої школи в інклюзивну розглядали вчені С. Єфімова, Ю. Найда,; прийоми роботи вчителів в інклюзивному класі висвітлювали О. Таранченко, Е. Данілавічюте; методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку Г. Васянович; теоретичні засади педагогічної деонтології М. Васильєва та інші. Проте аналіз праць засвідчив недостатню вивченість проблеми підготовки вчителів

початкової школи до втілення засад інклюзивної освіти та створення інклюзивного середовища на засадах педагогічної деонтології.

Поняття «інклюзія» уперше зустрічається в Загальній декларації прав людини, які були закріплені в 1948 та знайшли відображення у документах всіх сфер життя суспільства. Інклюзивна освіта є не лише логічною складовою освіти, а і визначає рівень гуманістичних відносин в країні.

Серед країн із найбільш досконалим і розвиненим законодавством у галузі інклюзивної освіти найчастіше називають Канаду, Кіпр, Данію, ПАР, Швецію, Велику Британію, США.

У Бельгії інклюзивна освіта впроваджується понад 40 років, рівномірно приділяючи увагу як освітньому, так і соціалізуючому компоненту освіти.

Звернемо увагу не те, що в різних країнах робиться різний акцент на складники інклюзивної освіти, так в Італії більше звертають увагу на аспекти соціалізації, а не навчання, передбачаючи як результат інклюзивної освіти набуття статусу повноцінних членів суспільства людьми з обмеженими можливостями.

Україна приєдналась до освітнього простору інклюзивної освіти в 2012 році, прийнявши постанову «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 346 та від 14 червня 2000 р. № 963», розроблену на виконання Плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах [2].

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці приділяли увагу інклюзивній освіті: В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко, які розкривають проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання та виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації в суспільстві.

Ми погоджуємось з вченою А. Колупаєвою, яка зазначає про відмінність понять «інклюзія» та «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Зокрема в документі «Міжнародні консультації з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами» вказується на те, що

інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір [3].

В сучасному освітньому просторі України широко вживані терміни «інклюзивна освіта» та «інклюзивне середовище». Зазначимо, що інклюзивна освіта має на меті надання системи освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та право навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу на рівних засадах з іншими дітьми, незалежно від психічного та фізичного стану здоров'я. Інклюзивне середовище передбачає створення умов для пристосування суспільства до сприйняття людей з особливими потребами. Ці тотожні поняття мають на меті різний результат, що має відобразитись під час визначення завдань підготовки сучасного вчителя початкової школи. Постає питання розуміння суті поняття «особливі потреби», яке зустрічається при визначенні засад інклюзивної освіти.

На думку відомих європейських учених (G. Lefrancois, W. Lepowcky, K. Raiswaik та ін.), дитяча популяція, незважаючи на своє розмаїття, здебільшого має нормальні або так звані середні показники розвитку, зокрема, й навчальні здібності. Однак певна кількість дітей має відмінні від середніх показники, а, відповідно, з педагогічної, соціальної, медичної точки зору ці діти характеризуються як такі, що мають особливі потреби. Звернемось до визначення, яке дає знаний французький учений G. Lefrancois: «Особливі потреби – це термін, який використовується стосовно осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість потребує спеціальної уваги та послуг, яким надається можливість розвинути свій потенціал» [2]. До їх числа входять діти, котрі мають як виняткові здібності чи таланти, так і діти з фізичними, психічними, соціальними відмінностями, що обумовлює необхідності «інклюзії».

Отже, «інклюзія» освіти – це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх державних програмах, тому особливим аспектом виступає проблема підготовки до здійснення професійної діяльності на засадах інклюзивної освіти не лише під час підготовки соціальних педагогів та психологів, а і вчителів початкової школи, які є невід'ємною ланкою системи освіти України.

З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти не лише інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, а і загально-навчальні заклади освіти мають забезпечити використання існуючих ресурсів, на основі партнерства з громадою, до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасна підготовка вчителя початкових класів спрямована на опанування змісту та органічним поєднанням в психолого-педагогічну систему здобутих знань, умінь і навичок студентів з усіх циклів під час аудиторної та позааудиторної навчальної та різних видів самостійної роботи, а саме:

- гуманітарних та соціально-економічних дисциплін;
- природничо-наукових (фундаментальних) дисциплін;
- цикл загально-професійних дисциплін;
- цикл професійно-орієнтованих дисциплін;
- дисципліни вільного вибору студентів.

Зазначимо, що зміни сучасної освітньої політики в галузі освіти дітей з особливими потребами не в повній мірі відображені в підготовці майбутніх учителів початкової школи, проте саме вчителів початкової школи, поруч з асистентом вчителя, соціальним педагогом та психологом, мають забезпечити впровадження засад інклюзивної освіти на високому рівні.

На нашу думку, загальна підготовка майбутніх учителів початкової школи, які мають в подальшому працювати з дітьми з особливими потребами в початковій школі, має передбачати розв'язання таких завдань:

- опанування загальних підходів до неповносправності;
- формування умінь та навичок роботи з дітьми з особливими потребами;
- вироблення техніки та навичок асистування, переміщення, розвитку побутових вмінь у дітей;
- опанування практичних та організаційних аспектів роботи соціального педагога в класі залучення;
- опанування форм та видів роботи з батьками учнів з особливими потребами.

Ми погоджуємось з думкою науковця М. Васильєвої, яка зазначає, що оскільки зміст професійної підготовки педагога визначається потребами соціального розвитку суспільства, зі зростанням вимог до представника педагогічної професії, характеру його діяльності в системі професійної підготовки відбувається постійний процес творчого пошуку шляхів і технологій перебудови її на основі сучасних педагогічних можливостей [1].

Отже, логічним виступає включення в підготовку майбутніх учителів початкової школи педагогічної деонтології, як компоненту інклюзивної освіти, що прискорить підготовку майбутніх фахівців до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Зазначимо, що деонтологічний аспект, як виховний обов'язок, торкається будь-якої сфери життєдіяльності дитини. Суть поняття «педагогічна деонтологія» розуміємо як реалізацію принципу компліментарності в освіті, що дає можливість удосконалити рівень професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Втілення засад педагогічної деонтології як компоненту інклюзивної освіти майбутніх учителів допоможе робити свідоме підпорядкування особистих інтересів фахівця потребам дітей з різним рівнем розвитку та стану здоров'я.

Визначимо основні принципи педагогічної деонтології як компоненту інклюзивної освіти:

- гуманне ставлення до учнів;
- піклування про стан здоров'я школярів;
- незалежне оцінювання результатів навчальної діяльності;
- демократичний стиль спілкування;
- реалізації виховного принципу поваги до особистості учня з розумною вимогливістю до нього;
- педагогічний оптимізм.

Під час опанування засадами педагогічної деонтології як компоненту інклюзивної освіти необхідно звернути увагу на наступні аспекти: професійна поведінка вчителя початкової школи; характеристика морально-етичних норм поведінки вчителя інклюзивному середовищі; роль вчителя початкової школи у реалізації прав і свобод дітей з осо-

бливими потребами; особливості морально-етичної поведінки вчителя в різних педагогічних ситуаціях інклюзивного середовища.

Отже, як зазначала М. Монтессорі: «Може відбуватися величезна робота у внутрішньому світі дитини, але зовнішні її прояви будуть досить скромні. Це означає велику диспропорцію між засобами вираження і внутрішньою роботою, виконуваною дитиною». Підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі на засадах педагогічної деонтології виступає основою успішного навчання дітей України з різними потребами та особливостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєва М.П. / М.П. Васильєва Теорія педагогічної деонтології. – Х.: Нове слово, 2003. – 216 с.
2. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти / А.А. Колупаєва Навчально-методичний посібник. – К: А.С. К., 2012. – 308 с.
3. Колупаєва А.А. До проблеми понятійно-термінологічних визначень у сучасній спеціальній педагогіці / А.А. Колупаєва Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. Випуск 8. – К., 2006. – С. 105-109.
4. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич. – К. : Магістр-S, 1998. – 200 с.
5. Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення Алла Колупаєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovyanochka.at.ua>.
6. Правительственный портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.